

THE SYMBOL AND IMAGES OF “MOTHERLAND” IN UZBEKISTAN AND ENGLISH PROVERBS

Makhmudova Nargiza Ravshanovna

Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Senior Lecturer at the
Department of English Philology, Fergana State University.

E-mail: nr.mahmudova@pf.fdu.uz

Khusainova Shahlo Dilmurodjon qizi

1st Year Master's Student, Linguistics, English Language
Fergana State University

E-mail: shahloibragimova70@gmail.com

Abstract

This article studies the symbolic and figurative features of the concept of “Motherland” in Uzbek and English folk proverbs on the basis of linguistic and cultural and comparative analysis. The study analyzes the reflection of the concept of “Motherland” in the paremiological fund of both peoples as a symbol of national value, historical memory, loyalty to the motherland and social unity. The semantic content of the symbols and images used in the proverbs, their connection with the national worldview and cultural thinking are also highlighted. The similarities and differences in Uzbek and English proverbs are considered in a comparative aspect, and the mechanisms of expression of the national-cultural mentality through language are revealed. The results of the study show that the concept of “Homeland” occupies an important place in the linguistic and cultural landscape of both peoples and that national identity and spiritual values are transmitted from generation to generation through proverbs.

Keywords: Homeland, symbol, image, proverb, linguistic culture, comparative analysis, paremiology, Uzbek proverbs, English proverbs, national value, national thinking, cultural concept, semantics, national mentality, homeland, patriotism, language and culture, ethnoculture, folklore, linguistic culture.

O‘ZBEK VA INGLIZ MAQOLLARIDA “VATAN” RAMZI VA OBRAZLAR

Maxmudova Nargiza Ravshanovna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Farg'ona davlat
universiteti ingliz filologiyasi kafedrasida katta o'qituvchisi

E-mail: nr.mahmudova@pf.fdu.uz

Xusainova Shahlo Dilmurodjon qizi

Farg'ona davlat universiteti, Lingvistika
ingliz tili yo'nalishi 1-kurs magistranti.

E-mail: shahloibragimova70@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada o'zbek va ingliz xalq maqollarida “Vatan” konseptining ramziy hamda obrazli ifodalanish xususiyatlari lingvomadaniy va qiyosiy tahlil asosida o'rganiladi. Tadqiqotda har ikki xalq paremiologik fondida “Vatan” tushunchasining milliy qadriyat, tarixiy xotira, ona yurtga sadoqat va ijtimoiy birlik timsoli sifatida aks etishi tahlil qilinadi. Shuningdek, maqollarda qo'llanilgan ramz va obrazlarning semantik mazmuni, ularning xalq dunyoqarashi hamda madaniy tafakkur bilan bog'liqligi yoritiladi. O'zbek va ingliz maqollaridagi o'xshash va farqli jihatlar qiyosiy aspektida ko'rib chiqilib, milliy-madaniy mentalitetning til orqali ifodalanish mexanizmlari ochib beriladi. Tadqiqot natijalari “Vatan” konsepti har ikki xalqning lingvomadaniy manzarasida muhim o'rin egallashini va maqollar orqali milliy identitet hamda ma'naviy qadriyatlarning avloddan avlodga uzatilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Vatan, ramz, obraz, maqol, lingvomadaniyat, qiyosiy tahlil, paremiologiya, o'zbek maqollari, ingliz maqollari, milliy qadriyat, xalq tafakkuri, madaniy konsept, semantika, milliy mentalitet, ona yurt, vatanparvarlik, til va madaniyat, etnomadaniyat, folklor, lingvokulturologiya.

Kirish

Vatan mavzusi o‘zbek paremiologiyasida markaziy o‘rinni egallaydi va u bir necha barqaror, yorqin obrazlar orqali ochib beriladi. Bular: yer, ona, uy va oila, mehnat, birlik va jamoa.

Ingliz maqollari xalqning ko‘p asrlik tajribasini aks ettiruvchi madaniy merosning muhim qismidir. Maqollarning shakllanish jarayoni qadimiy donolik, Tavrot matnlari, lotin va fransuzcha o‘zlashmalar hamda umuman Angliya adabiy merosi ta’siri ostida kechgan. Ingliz tilidagi maqollarning aksariyati Injil ildizlariga ega, masalan:

“A house divided against itself cannot stand” (“O‘z ichida bo‘lingan uy mustahkam turmaydi”).

Ingliz an‘analarida lotincha iboralar paydo bo‘lgan, masalan:

“Homo homini lupus est” (“Inson insonga bo‘ri”),

va ular ham, ularning tarjima qilingan matnlari ham ingliz tiliga kirib kelgan.

Fransuz maqollari ingliz tiliga Normand bosqinidan (1066-yil) keyin kirib kela boshlagan, masalan:

“The appetite comes with eating” (“Ishtaha ovqat bilan keladi”).

O‘rta asrlarda maqollar tarbiyaviy vosita sifatida xronikalarda va va’zlarda ishlatilgan. XVI asr olimi Jon Florio shunday degan: “Maqollar – bu tilning bezagi, ularni ishlatish – donolik belgisi”¹.

Shakespeare pyesalarida ham ko‘plab xalq iboralari uchraydi:

“The better part of valour is discretion” (“Jasoratning eng yaxshi qismi – ehtiyotkorlik”).

Jon Heywood “A Dialogue Containing the Number in Effect of All the Proverbs in the English Tongue” nomli to‘plamni nashr etgan, unda u ilk bor xalq maqollarini tizimlashtirishga harakat qilgan.

Qiyosiy tahlil

1. Yer obrazi

Yer o‘zbek maqollarida vatan ramzi sifatida muqaddas, hayot va farovonlik manbai sifatida tasvirlanadi.

¹ Florio, J. First Fruits. – London: Thomas Dawson, 1578. – P. 112.

Misollar:

Birlikda kuch – vatanda qudrat.

Bu maqol birdamlikni vatan qudratining asosi sifatida ko‘rsatadi. Jamiyatning siyosiy va iqtisodiy mustahkamligi birdamlikka bog‘liq, xalqning kuchi birlashganda vatan qudratli bo‘ladi.

Birlik bo‘lsa, yurt obod.

Hamjihatlik yurtning obodligi va farovonligini ta‘minlaydi. Taraqqiyotning sharti sifatida birlik ko‘riladi, birdamlik bo‘lmasa obodlik bo‘lmaydi.

Birlik – xalqning tayanchi.

Birlik xalqning asosiy tayanchi sifatida talqin qilinadi. Bu maqol jamiyat barqarorligi va mustahkamligini birdamlikka bog‘laydi.

2. Ona obrazi

Ona va vatan uzbek maqollarida ko‘pincha bir-biriga tenglashtiriladi, go‘yo medalning ikki tomoni kabi, chunki ikkalasi ham hayot va mehr manbai hisoblanadi.

Misollar:

Ona yurtning – ona bag‘ring.

Ona yurt ona bag‘riga qiyoslanadi. Bu xalqning vatanini ona mehriday quchoq sifatida tasavvur qilishini ko‘rsatadi.

Ona yurtni sevgan – onasini sevgan.

Vatan sevgisi ona sevgisi bilan tenglashtiriladi. Bu maqol vatanparvarlikni eng muqaddas tuyg‘u sifatida talqin qiladi.

Ona yurt – ona mehriday.

Ona yurt ona mehriga qiyoslanadi. Bu xalqning vatanini mehr va g‘amxo‘rlik manbai sifatida ko‘rishini ifodalaydi.

Ona yurtni asrash – onani asrash.

Vatan himoyasi ona himoyasiga tenglashtiriladi. Bu maqol vatanparvarlikni axloqiy burch sifatida ko‘rsatadi.

Ona yurt – ona duosi.

Ona yurt ona duosiga qiyoslanadi. Bu xalqning vatanini muqaddas va ruhiy kuch manbai sifatida talqin qilishini ko‘rsatadi.

Ona yurtni unutgan – onani unutgan.

Vatanini unutgan kishi onasini unutganga tenglashtiriladi. Bu maqol vatanparvarlikni insoniylikning eng muhim mezoni sifatida ko‘rsatadi.

Ona yurt – ona ko‘ngli.

Ona yurt ona ko‘ngliga qiyoslanadi. Bu vatan xalq ruhiyati va tuyg‘ularining markazi sifatida talqin qilinadi.

Ona yurtni sevgan – farzandlikni ado etgan.

Vatan sevgisi farzandlik burchini ado etish bilan tenglashtiriladi. Bu maqol vatanparvarlikni axloqiy majburiyat sifatida ko‘rsatadi.

3. Uy va oila obrazi

Uy va oila – bu vatanning mikromodeli, kichik jamiyat bo‘lib, unda inson o‘zini himoyalangan his qiladi.

Misollar:

Uy obod bo‘lsa, yurt obod bo‘ladi.

Uy obodligi yurt obodligiga olib keladi. Bu maqol kichik birlik – oila farovonligi katta birlik – jamiyat farovonligining asosi ekanini ko‘rsatadi.

Uyda tinchlik – yurtda tinchlik.

Uyda tinchlik bo‘lsa, jamiyatda ham tinchlik bo‘ladi. Bu maqol oilaviy totuvlik ijtimoiy barqarorlikning kafolati ekanini ta’kidlaydi.

Uy – kichik vatan.

Uy vatan ramzi sifatida talqin qilinadi. Bu maqol oilani milliy identitetning eng muhim bo‘lagi sifatida ko‘rsatadi.

Uyini sevgan – yurtini sevadi.

Uyga muhabbat vatan sevgisiga olib keladi. Bu maqol oilaviy qadriyatlar va vatanparvarlik o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ifodalaydi.

Uy obodligi – yurt obodligi.

Uy obodligi jamiyat obodligining asosi sifatida ko‘rsatiladi. Bu maqol oilaviy farovonlikni milliy taraqqiyot bilan bog‘laydi.

Uyda mehr – yurtda mehr.

Uyda mehr bo‘lsa, jamiyatda ham mehr bo‘ladi. Bu maqol oilaviy muhabbat ijtimoiy birdamlikning manbai ekanini ko‘rsatadi.

Uy – xalqning tayanchi.

Uy xalqning tayanchi sifatida talqin qilinadi. Bu maqol oilani jamiyatning barqarorligi va mustahkamligi uchun asosiy poydevor sifatida ko‘rsatadi.

5. Birlik va jamoa obrazi

Xalqning birligi – bu vatanning kuchi va ravnaqi kafolati sifatida tasvirlanadi.

Misollar:

Birlikda kuch – vatanda qudrat.

Bu maqol birdamlikni vatan qudratining asosi sifatida ko‘rsatadi. Jamiyatning siyosiy va iqtisodiy mustahkamligi birdamlikka bog‘liq.

Birlik bo‘lsa, yurt obod.

Hamjihatlik yurtning obodligi va farovonligini ta‘minlaydi. Taraqqiyotning sharti sifatida birlik ko‘riladi.

Birlik – xalqning tayanchi.

Birlik xalqning asosiy tayanchi, barqarorlik va mustahkamlik ramzi sifatida talqin qilinadi.

Birlik – vatan ruhi.

Birlik milliy identitet va ruhiy kuchning manbai sifatida ko‘rsatiladi.

Birlikda kuch – xalqning sharafi.

Birlik xalq sharafini mustahkamlaydi. Hamjihatlik ijtimoiy obro‘ va g‘urur ramzi sifatida talqin qilinadi.

Birlik – yurtning barakasi.

Birlik baraka manbai. Hamjihatlik iqtisodiy va ma‘naviy farovonlikni ta‘minlaydi.

Birlikda yurtni asraydi.

Birlik yurtni himoya qiladi. Bu maqol xavfsizlik va mustaqillik kafolatini ifodalaydi.

Birlik – xalqning kuchi.

Jamiyatning qudrati birdamlikda mujassam. Birlik xalq kuchining asosi sifatida ko‘rsatiladi.

Birlik – vatan obodligi.

Birlik vatan obodligini ta‘minlaydi. Milliy taraqqiyotning asosiy sharti sifatida talqin qilinadi.

1. Uy obrazi

Uy – vatan ramzi, qulaylik va himoya manbai.

Misollar:

Home, sweet home.

Uy – eng shirin maskan. Bu maqol uyga qaytish, oila bag‘rida bo‘lishning eng katta baxt ekanini ifodalaydi.

There is no place like home.

Uyga teng joy yo‘q. Bu maqol uyning o‘rni hech bir joy bilan solishtirib bo‘lmashligini ko‘rsatadi.

Home is where the heart is.

Uy – qalbning maskani. Bu maqol uy sevgining, mehrning va ruhiy osoyishtalikning markazi ekanini ta’kidlaydi.

East or West, home is best.

Sharq bo‘lsin, G‘arb bo‘lsin – uy baribir eng yaxshi joy. Bu maqol uyga muhabbat geografiyadan ustun ekanini ko‘rsatadi.

2. Oila obrazi

Oila – vatanning yadrosi, ruhiy tayanchi.

Misollar:

Blood is thicker than water.

Qon qarindoshlik suvdan qalin. Bu maqol qarindoshlik rishtalari boshqa munosabatlardan ustunligini ko‘rsatadi.

Like father, like son.

Otaga o‘xshagan o‘g‘il. Bu maqol ota va farzand o‘rtasidagi o‘xshashlikni, tarbiya va genetik merosni ifodalaydi.

The apple doesn’t fall far from the tree.

Olma daraxtidan uzoqqa tushmaydi. Bu maqol farzand ota-onaga o‘xshash bo‘lishini ta’kidlaydi.

A good father is worth a hundred teachers.

Yaxshi ota yuzta ustozga teng. Bu maqol ota tarbiyasining ahamiyatini ko‘rsatadi.

Adabiyotlar:

1. Mirzayev T., Musoqulov A. O‘zbek xalq maqollari. — Toshkent: Sharq, 2005.
2. Rahmatullayev Sh. O‘zbek tilining izohli frazeologik lug‘ati. — Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
3. Safarova N. Lingvomadaniyatshunoslik asoslari. — Toshkent: Fan, 2010.
4. Mahmudov N. Til va madaniyat. — Toshkent: Ma’naviyat, 2013.
5. Maslova V.A. Lingvokulturologiya. — Moskva: Akademiya, 2001.
6. Vorobyov V.V. Lingvokulturologiya: nazariya va metodlar. — Moskva: RUDN, 1997.
7. Karasik V.I. Yazykovoy krug: shaxs, konseptlar, diskurs. — Volgograd: Peremena, 2002.
8. Mieder W. Proverbs: A Handbook. — Westport: Greenwood Press, 2004.
9. Norrick N.R. How Proverbs Mean: Semantic Studies in English Proverbs. — Berlin: Mouton Publishers, 1985.
10. Seiler F. English Proverbs and Proverbial Phrases. — London: Routledge, 1982.